

Motion till riksdagen 2025/26:3993

av **Ida Gabrielsson m.fl. (V)**

med anledning av prop. 2025/26:199 Åtgärder för att stärka kontanternas funktionssätt

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kontantkravet även bör omfatta kaféer, restauranger, drivmedel, klädbutiker, resor med kollektivtrafik samt olika typer av fritidsaktiviteter och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att de nya reglerna om att ta emot kontanter bör utvärderas senast tre år efter införandet och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör finnas en skyldighet för kreditinstitut att tillhandahålla kontant betalningsförmedling i rimlig utsträckning i hela landet och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att de kreditinstitut som omfattas av skyldigheten att tillhandahålla kontanttjänster ska ge andra kreditinstitut möjlighet att erbjuda kontanttjänster genom den infrastruktur som de är skyldiga att tillhandahålla och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör införas en skyldighet för myndigheter, eller den som utövar myndighet, och som tillhandahåller tjänster av offentlighetslig karaktär att ta emot kontanter på bemannade försäljningsställen och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag på hur ett utvidgat ansvar för Riksbanken att garantera att kontanter kan användas i hela landet kan tydliggöras och formuleras och tillkännager detta för regeringen.

1 Inledning

Kontanternas roll i samhället fortsätter att minska. Det är trots det viktigt att bevara kontanternas funktionalitet som betalningsmedel. Detta dels utifrån beredskapsaspekter, dels utifrån att vissa grupper i samhället har svårt att använda, eller har begränsad tillgång till, digitala betalningslösningar. För att kontanter ska vara ett fungerande betalningsmedel måste det vara möjligt att betala med kontanter för de mest grundläggande varor och tjänster.

Vänsterpartiet har länge drivit frågor kopplade till kontanter och tillgång till grundläggande betalningstjänster. Vi välkomnar därför i stora drag förslagen i propositionen, men anser att de behöver förbättras på en rad punkter.

2 Skyldighet att ta emot kontanter

I frågan om handlares skyldighet att ta emot kontanter står en rad intressen mot varandra. För Vänsterpartiet väger frågan om att grupper med funktionsnedsättningar ska kunna delta i samhället på lika villkor tungt. Riksförbundet för barn och unga med intellektuell funktionsnedsättning (FUB) anför i sitt remissyttrande att personer med intellektuell funktionsnedsättning (IF) behöver använda kontanter som betalningsmedel av olika anledningar. En viktig anledning är att många med måttlig till svår IF nekas kort och/eller bank-id av sin bank utifrån en säkerhetsaspekt. Även de som har kort och bank-id tycker ofta att det är svårt att använda digitala lösningar. Många appar, hemsidor och digitala betalningsplattformar är inte tillräckligt anpassade för personer med IF.

I propositionen föreslår regeringen att livsmedelsbutiker och apotek ska vara skyldiga att ta emot kontanter som betalning för försäljning av varor och tjänster på fysiska försäljningsställen som har bemannad kassa. Skyldigheten ska inte gälla om säkerheten för personal inte kan upprätthållas eller om det finns risk för att livsmedelsbutiker eller apotek behöver läggas ned. En aktör ska kunna neka att ta emot kontant betalning vid en enskild försäljning. Vänsterpartiet välkomnar förslaget om att livsmedelsbutiker och apotek ska vara skyldiga att ta emot kontanter men anser att skyldigheten borde utvidgas. Som FUB konstaterar är social isolering mycket vanligare hos personer med IF än i den övriga befolkningen. Fikabesök och deltagande i fritidsaktiviteter och evenemang är därför ofta en avgörande faktor för att bryta den sociala isoleringen. Många personer med IF saknar också körkort och är beroende av kollektivtrafiken. Bristande möjligheter att betala med kontanter i kollektivtrafiken begränsar deras rörelsefrihet. Vänsterpartiet delar FUB:s hållning att kontantkravet behöver omfatta de försäljningstillfällen som krävs för att kunna ha ett fullgott liv.

Mot bakgrund av det ovan anförda anser Vänsterpartiet att kontantkravet även bör omfatta kaféer, restauranger, drivmedel, klädbutiker, resor med kollektivtrafik samt olika typer av fritidsaktiviteter. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Vänsterpartiet inser att kontantkravet kan leda till såväl ökade rånrisker som till ökade kostnader för handlare och butiksinnehavare. De nya reglerna om att ta emot kontanter bör därför utvärderas senast tre år efter deras införande. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

3 Platser för kontantinsättningar för konsumenter

I dag är kreditinstitut skyldiga att tillhandahålla platser för insättning av kontanter till företag men inte till konsumenter. I propositionen föreslår regeringen att kreditinstitut ska vara skyldiga att i betryggande utsträckning i hela landet tillhandahålla platser för kontantinsättningar för konsumenter. Detta är ett förslag som Vänsterpartiet länge har drivit och välkomnar.

4 Kontant betalningsförmedling

I propositionen noterar regeringen att kontant betalningsförmedling, dvs. manuell service för att betala räkningar med kontanter, kan fylla en viktig roll för de personer som av olika anledningar inte kan hantera elektroniska betalningsmedel. Det finns i dag ingen skyldighet för kreditinstituten att tillhandahålla kontant betalningsförmedling. Möjligheterna att betala räkningar kontant över disk har minskat avsevärt under de senaste åren i takt med att bankerna har avvecklat sina bankkontor. Regeringen anför i propositionen att de noggrant kommer att följa frågan. Det duger inte. Vänsterpartiet anser att det bör finnas en skyldighet för kreditinstitut att tillhandahålla kontant betalningsförmedling i rimlig utsträckning i hela landet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5 Tillträde till kontanttjänster

I promemorian Kontantutredningen (Fi2024/00068) föreslås att de kreditinstitut som omfattas av skyldighet att tillhandahålla kontanttjänster ska ge andra kreditinstitut möjlighet att erbjuda kontanttjänster genom den infrastruktur som de är skyldiga att tillhandahålla. Utredningen understryker att på en oligopolmarknad är det centralt att öppna upp infrastrukturen så att även icke-reglerade konkurrenter kan erbjuda tjänster på lika villkor. Vänsterpartiet delar helt denna syn och kan notera att bankmarknaden är ett oligopol som domineras av de fyra storbankerna. De kreditinstitut som omfattas av skyldighet att tillhandahålla kontanttjänster ska ge andra kreditinstitut möjlighet att erbjuda kontanttjänster genom den infrastruktur som de är skyldiga att tillhandahålla. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6 Offentligrättsliga tjänster

I nämnda promemoria föreslås också att vissa aktörer som tillhandahåller tjänster av offentligrättslig karaktär – myndigheter eller den som utövar myndighet – med vissa undantag ska vara skyldiga att ta emot kontanter på bemannade försäljningsställen. Utredningen konstaterar att det egentligen redan i dag är fastställt genom praxis och i rättsutredningar att denna skyldighet föreligger. Trots detta förekommer det rapporter om att personer nekas att betala med kontanter inom t.ex. vården. Därför behövs det en lag som tydligt reglerar detta. Regeringen väljer dock i propositionen att inte gå vidare med utredningens förslag. Vänsterpartiet beklagar detta.

Det bör införas en skyldighet för myndigheter, eller den som utövar myndighet, och som tillhandahåller tjänster av offentligrättslig karaktär att ta emot kontanter på bemannade försäljningsställen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

7 Riksbankens roll

I dagsläget har Riksbanken ansvar för att övervaka funktionen i svensk kontanthantering och kan vid behov rapportera eventuella problem till riksdagen eller genom eget initiativ samordna marknadsaktörer för att komma till rätta med identifierade problem. Kontantutredningen visade att det kan uppstå luckor mellan bankernas ansvar som regleras i lag och de behov som kan finnas i civilsamhället och att det är rimligt att fastslå vilken aktör detta ansvar vilar på. Utredningen menar att detta ansvar bör ligga på Riksbanken och att riksbankslagen bör kompletteras med ett vidgat mandat för Riksbanken att ansvara för att sedlar och mynt ska kunna användas i hela Sverige. I sitt remissvar menar Riksbanken att man delvis redan har detta uppdrag och efterlyser en tydligare specifikation av den utvidgade målformuleringen.

I propositionen väljer regeringen att inte gå vidare med utredningens förslag om att utvidga Riksbankens ansvar för kontantkedjan. Vänsterpartiet delar Kontantutredningens ståndpunkt att Riksbanken borde få ett utvidgat ansvar för att kontanter ska kunna användas i hela Sverige. Vi delar emellertid även Riksbankens synpunkt att om Riksbanken ska få nya lagstadgade uppgifter måste dessa vara tydligt definierade. Regeringen bör därför återkomma till riksdagen med förslag på hur ett utvidgat ansvar för Riksbanken avseende att garantera att kontanter kan användas i hela landet kan tydliggöras och formuleras. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Ida Gabrielsson (V)

Andrea Andersson Tay (V)

Birger Lahti (V)

Ilona Szatmári Waldau (V)

Kajsa Fredholm (V)

Andreas Lennkvist Manriquez (V)

Malin Östh (V)